

Kommunala perspektiv på arbetsmarknadspolitikens omläggning

REDOVISNING AV ENKÄTUNDERSÖKNING MAJ 2019

Förord

Arbetsmarknadspolitiken befinner sig våren 2019 i ett historiskt omvälvande skede. I denna rapport samlas SKL:s erfarenheter hittills, i huvudsak utifrån kommunernas perspektiv. I en del fall ser vi redan konsekvenser och vad som behöver ske framöver, i andra fall finns fortfarande en osäkerhet och då lyfter vi fram perspektiv och frågor som behöver besvaras framöver.

I det korta perspektivet ger analysen en tydlig signal om att regeringen och Arbetsförmedlingen behöver säkra genomförandet av arbetsmarknadspolitiken åren 2019–2021. Många av dagens arbetslösa står långt från arbetsmarknaden och behöver flera insatser för att få en förankring på arbetsmarknaden. Många av de som kom till Sverige 2015 tar nu avgörande steg mot arbete och egen försörjning. För dem och alla andra arbetssökande måste verksamheten fungera även under övergångsperioden. Där Arbetsförmedlingens närvaro och stöd sviktar går kommunerna nu in och erbjuder stöd, och det finns betydande risk att även hälso- och sjukvården kommer att få en större arbetsbörda framöver. Det är samtidigt viktigt att stödet till både offentliga och privata arbetsgivare fungerar, då vi står inför stora rekryteringsutmaningar de kommande åren.

Kommuner och regioner går in i tuffare ekonomiska tider de närmaste åren. Redan nu ser vi en övervältring av kostnader från stat till kommun i spåren av vad som händer inom arbetsmarknadspolitiken. Detta innebär ökade kostnader för ekonomiskt bistånd och kommunala arbetsmarknadsinsatser. En arbetsmarknadspolitik som haltar får därmed också konsekvenser för välfärden i stort då en konsekvens kan bli att besparingar kan behöva göras inom vård, skola och omsorg. Till de aktuella situationen kan en konjunkturnedgång och därmed minskade skatteintäkter läggas.

I det längre perspektivet behöver den nya arbetsmarknadspolitiken utformas i relation till kommunernas och regionernas verksamheter som är viktiga för individer som står långt från arbetsmarknaden. Omkring hälften av de som har ekonomiskt bistånd har det på grund av arbetslöshet och kommunerna lägger varje år fem miljarder kronor på arbetsmarknadsinsatser. Därtill handlar det också om vad som görs inom områden som gymnasieutbildning, komvux/sfi, socialtjänst, regional utveckling och hälso- och sjukvård. Hittills har för lite fokus lagts på hur kommuners och regioners roll också kan användas och utvecklas som en del av den nya arbetsmarknadspolitik som ska vara på plats 2021 enligt Januariavtalet.

Vi vill med rapporten betona flera frågor som kräver snabba svar och handling men samtidigt lyfta konstruktiva förslag på hur politiken och verksamheterna kan utvecklas för att bättre svara mot framtidens behov.

Stockholm, maj 2019

Per-Arne Andersson

Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	4
Sammanfattning	4
Slutsatser	6
Introduktion	8
Arbetslösa med omfattande behov av samhällets stöd för att etablera sig i samhället	8
Arbetsförmedlingens reformering hittills.....	8
En ny arbetsmarknadspolitik enligt Januariavtalet.....	9
Kommunernas arbetsmarknadsinsatser	9
Ett långsiktigt arbete för stärkt samverkan.....	10
Arbetsmarknadspolitik i ett bredare perspektiv	11
Kommunernas perspektiv på arbetsmarknadspolitikens förändring	12
Undersökningens genomförande	12
Kommunernas erfarenheter tas inte tillvara i reformarbetet	12
Försämrad samverkan kring individen och hotade samverkansstrukturer ...	14
Genomförande av etableringsprogrammet försämras	16
Kompetensförsörjning till lokala arbetsgivare hotad	16
Fortsatt stora behov av fysiska möten och att tillgängliggöra det digitala mötet med Arbetsförmedlingen	17
Arbetsförmedlingens minskade lokala närvaro	18
Arbetsförmedlingens personella närvaro bedöms redan för liten i hälften av kommunerna för att fullgöra uppdraget.....	19
Kommuner utan Arbetsförmedlingskontor ger individerna stöd som ligger inom myndighetens uppdrag.....	22
Intresse av arbetsförmedlingspersonal i kommunala lokaler för att bibehålla närvaro	23
Omläggningen får stora konsekvenser för kommunerna	23
Kommuner önskar utföra statliga arbetsmarknadsinsatser	26
I många kommuner saknas LOV-aktörer som kan träda in som utförare åt Arbetsförmedlingen	26
Kommunerna önskar att Arbetsförmedlingen prioriterar stöd till enskilda och samverkan i fortsatt arbete.....	27

Sammanfattning och slutsatser

Sammanfattning

Våren 2019 genomförde SKL en enkätundersökning till cheferna för kommunernas arbetsmarknadsenheter. Svarsfrekvensen var 81 procent och underlaget speglar situationen i hela landet och i olika typer av kommuner. Undersökningen genomfördes efter Arbetsförmedlingens beslut om varsel av personal och förslag till ett framtida centraliserat kontorsnät. Resultaten understryker de erfarenheter och synpunkter som framkommit i den dialog SKL haft med regeringen och kommunerna samt regionerna de senaste månaderna.

Enkätsvaren visar att Arbetsförmedlingen har svårt att leverera i flera delar av sitt uppdrag våren 2019 och kommuner måste därför agera och gör därmed en del av myndighetens arbetsuppgifter. Kommuner och regioner bidrar sedan tidigare med viktiga delar inom arbetsmarknadspolitiken och närliggande välfärdsområden. De vill också vara med i en konstruktiv dialog om utformningen av den nya arbetsmarknadspolitiken för att säkra ett bra stöd till individer och arbetsgivare i hela landet.

Kommunernas erfarenheter tas inte tillvara i reformarbetet

- Drygt två femtedelar av kommunerna uppger att det saknas en god regelbunden dialog med Arbetsförmedlingen lokalt. Dialogen är särskilt svag i Stockholm, Värmland, Västerbotten och Blekinge.
- Mindre än en femtedel uppger att Arbetsförmedlingen lokalt tar tillvara kommunala perspektiv och erfarenheter i förändringsarbetet.

Försämrad samverkan kring individen och hotade samverkanstrukturer

- För 2019–2020 uppger 80 procent att samverkan med Arbetsförmedlingen i enskilda individärenden kommer bli sämre eller mycket sämre.
- Två tredjedelar svarar att strukturen för samverkan kommer bli sämre eller mycket sämre. En femtedel är osäkra.
- Nästan två tredjedelar uppger att samverkan i gemensamma utvecklingsprojekt kommer försämrats, en fjärdedel svarar vet ej.
- Fyra av tio kommuner uppger att det i låg eller mycket låg utsträckning finns en struktur för samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen som kommer att fortlöpa de närmaste åren. En fjärdedel är osäkra. Även andra studier visar på minskad eller hotad samverkan.

Etableringsprogrammets genomförande och stöd till arbetsgivare hotat

- För 2019–2020 uppger två tredjedelar av kommunerna att genomförandet av etableringsprogrammet för nyanlända kommer att försämrats i den egna kommunen, samtidigt som en fjärdedel svarar vet ej.
- Drygt hälften uppger att stödet till lokala arbetsgivare kommer att försämrats, och många uttrycker en osäkerhet.

Stora behov av fysiska möten med myndigheten och digital tillgänglighet

Sammantaget möter landets kommuner omkring 100 000 individer i sina arbetsmarknadsverksamheter. Hela 75 procent av de inskrivna på Arbetsförmedlingen befinner sig i en utsatt position. Många av dessa individer är i behov av fysiska möten med personal från Arbetsförmedlingen för att kunna vara aktivt arbetssökande och behöver stöd för att kunna vara aktivt sökande genom digitala kanaler.

Arbetsförmedlingens personella närvaro för liten i hälften av kommunerna

- Över hälften av kommunerna bedömer att Arbetsförmedlingens närvaro inte är tillräcklig för att åstadkomma bra service till enskilda arbetssökande. Tidigare undersökningar visar att medborgarens nöjdhet är nästan dubbelt så hög om myndigheten finns på plats i kommunen.
- Nästan hälften uppger att den personella närvaron inte är tillräcklig för att säkra god samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen.
- Det saknas en aktuell bild av Arbetsförmedlingens personella närvaro i landet. En preliminär analys utifrån enkäten indikerar 100 ärenden per handläggare i genomsnitt, med en stor spridning, där en del har färre ärenden och andra betydligt fler. SKL får signaler om hög personalomsättning inom Arbetsförmedlingen. I en del fall innebär det särskilt många ärenden per handläggare bland kvarvarande personal. Detta påverkar förmågan att ge stöd till enskilda och möjligheten att upprätthålla samverkan.

Om Arbetsförmedlingskontor saknas ger kommunerna individerna stöd som ligger inom myndighetens uppdrag

Kommuner som redan saknar ett Arbetsförmedlingskontor uppger att de hjälper arbetssökande med stöd som ligger inom Arbetsförmedlingens uppdrag. Ett flertal hjälper individen med inskrivning hos Arbetsförmedlingen, stöd att tolka myndighetens beslut, stöd för att hantera sitt ärende digitalt och att göra aktivitetsrapportering. En del kommuner skjutsar arbetssökande eller finansierar resor till Arbetsförmedlingskontor på annan ort.

Överväldning av insatser och kostnader på kommunerna

- Drygt hälften av kommunerna uppger att deras utgifter för ekonomiskt bistånd kommer att öka som en följd av Arbetsförmedlingens förändringar 2019–2020, och en stor del av övriga svarar vet ej.

- Nästan samtliga kommuner uppger att Arbetsförmedlingens paus av nya beslut om extratjänster har fått konsekvenser för det lokala arbetet. Vägen till arbete för nyanlända och långtidsarbetslösa försämras. Detta får redan nu ekonomiska konsekvenser genom ökade utgifter för ekonomiskt bistånd.

I många kommuner saknas LOV-aktörer som kan träda in som utförare

Mindre än en femtedel av kommunerna uppger att det i dagsläget finns fristående aktörer i närområdet som kan träda in som utförare åt Arbetsförmedlingen.

Intresse av förmedlingspersonal i kommunala lokaler och att utföra statliga arbetsmarknadsinsatser

- De flesta anser att Arbetsförmedlingens personal bör kunna vara närvarande i kommunens lokaler för att bevara Arbetsförmedlingens lokala närvaro.
- Nästan samtliga ser det som önskvärt att kommunen får utföra arbetsmarknadsinsatser på uppdrag och med finansiering från staten.

Kommunerna önskar att Arbetsförmedlingen prioriterar stöd till enskilda och samverkan i fortsatt arbete

De fyra viktigaste områdena för Arbetsförmedlingen att prioritera framöver är samverkan i enskilda individärenden, övergripande struktur för samverkan, stöd till enskilda samt samverkan i etableringen.

Slutsatser

Vi ser att regeringen och Arbetsförmedlingen snabbt behöver vidta flera åtgärder för att säkra arbetet i övergångsperioden 2019–2021. Samtidigt behöver kommunernas och regionernas roll beaktas och vidareutvecklas i utformningen av den framtida arbetsmarknadspolitiken.

För övergångsperioden 2019–2021 anser SKL att

- Regeringen och myndigheten behöver säkra kvalitet och likvärdighet i Arbetsförmedlingens stöd till arbetssökande och arbetsgivare i hela landet. Arbetsförmedlingen behöver ha en ändamålsenlig dimensionering av personal som svarar mot lokala och regionala behov, och som redovisas och följs upp löpande.
- Regeringen och Arbetsförmedlingen behöver säkra förutsättningar för, och tydliggöra hur samverkan ska ske kring enskilda individer och på strukturell nivå 2019–2021 och därefter. Säkerställ dialog med samtliga kommuner och regioner och ta tillvara deras erfarenheter i reformarbetet. Fortsatt och utvecklad samverkan inom ramen för FINSAM, DUA och i ESF-projekt behöver följas särskilt noga.
- Regeringen behöver kompensera kommuner och regioner för övervältring av kostnader under omställningsperioden 2019–2021.

- Arbetsförmedlingen behöver snarast säkerställa tillgängligheten i digitala mötet med myndigheten för alla grupper av arbetssökande.

För utformning av framtida arbetsmarknadspolitiken anser SKL att

- Den nationella arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens verksamhet måste utformas med särskild hänsyn till behoven hos de som står långt från arbetsmarknaden och lokala förutsättningar. Långsiktiga, samordnade och hållbara insatser som kan utvecklas och utvärderas över tid bör eftersträvas.
- Kommunernas och regionernas roll tas tillvara och tydliggörs. Kommuner bör få möjlighet att utföra statliga arbetsmarknadsinsatser.
- Regeringen bör snabbutreda överföring av samordningsansvaret för nyanlända inom etableringsprogrammet från Arbetsförmedlingen till kommunerna.¹ Ett kommunalt samordningsuppdrag kan också övervägas för andra väldefinierade grupper av arbetssökande.
- Analyser för arbetsmarknadspolitiken reformering behöver innefatta hur angränsande välfärdsområden påverkar och påverkas (utbildning, komvux, socialtjänst, hälso- och sjukvård, socialförsäkring osv).
- IFAU bör få i uppdrag att följa reformens konsekvenser ur ett brett perspektiv där arbetsmarknadspolitiken område sätts i ett bredare sammanhang av bland annat utbildningspolitik, socialpolitik, socialförsäkringsfrågor och tillväxtpolitik.

¹ Sveriges Kommuner och Landsting (2019-05-07). *behov av snabbutredning om möjligheterna att flytta samordningsansvaret för nyanländas etableringsinsatser till kommunerna*. Skrivelse till Arbetsmarknadsdepartementet. Dnr 19/00617.

Introduktion

Arbetslösa med omfattande behov av samhällets stöd för att etablera sig i samhället

Huvuddelen av de som idag är inskrivna hos Arbetsförmedlingen har behov av flera typer av stöd för att etablera sig på arbetsmarknaden. Antalet inskrivna med en utsatt ställning² ökade från 247 000 till 267 000 individer från april 2013 till april 2018. De utgör omkring 75 procent av samtliga inskrivna hos förmedlingen och prognosen är att detta andelsförhållande kommer kvarstå 2018–2019.³

IFAU har nyligen bekräftat tidigare studier som visar att deltagarna i kommunala arbetsmarknadsinsatser genomsnittligen står längre från arbetsmarknaden samt har högre och mer långvarigt mottagande av ekonomiskt bistånd än deltagare i Arbetsförmedlingens insatser.⁴ Under 2017 fick omkring 247 000 vuxna ekonomiskt bistånd, och omkring 100 000 individer deltar i kommunala arbetsmarknadsinsatser varje år.⁵ De senaste årens utveckling har gjort att Arbetsförmedlingen och kommunerna har fått en alltmer gemensam grupp individer de stöttar.

Arbetslöshet finns i samtliga kommuner och många individer behöver stöd genom möten i sin egen kommun. Samlad forskning och erfarenhet visar att individer långt från arbetsmarknaden ofta behöver samordnade insatser från flera aktörer med olika kompetenser, en aktör som tar huvudansvar för processen och ett individualiserat och flexibelt stöd för att komma närmare etablering på arbetsmarknaden. Detta kräver ofta att individen under en längre tid har kontinuerlig kontakt med en eller flera professioner som stöttar vägen mot etablering.

Arbetsförmedlingens reformering hittills

Arbetsförmedlingen har i uppdrag att ansvara för den offentliga arbetsförmedlingen. Myndigheten ska verka för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt. Arbetsförmedlingen ska bland annat prioritera dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden och utforma verksamheten så att arbetssökande och arbetsgivare har tillgång till likvärdig service i hela landet med anpassning till skilda förutsättningar och behov över landet.⁶

² Individer som saknar gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och arbetslösa 55–64 år.

³ Arbetsförmedlingen (2019). *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2018. Prognos för arbetsmarknaden 2018–2019*.

⁴ IFAU (2019). *Kommunal arbetsmarknadspolitik. Vad och för vem? En beskrivning utifrån ett unikt datamaterial*.

⁵ Socialstyrelsen (2019). *Försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2017* och SKL (2018). *Kommunal arbetsmarknadsstatistik 2017*.

⁶ Förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

Den statliga lokala närvaron har minskat inom arbetsmarknadspolitiken de senaste åren. Denna utveckling tilltar i omfattning och med ökad hastighet under 2019. Arbetsförmedlingen har varslat 4 500 av 13 500 anställda om uppsägning och 132 av 242 arbetsförmedlingskontor föreslås avvecklas. Det framtida kontorsnätet kommer att innebära en koncentration till centralorter och större städer.⁷ Till detta ska läggas att Arbetsförmedlingen minskade sin närvaro i landets kommuner under perioden 2015–2018 då kontor avvecklades i ett 70-tal kommuner.⁸

En ny arbetsmarknadspolitik enligt Januariavtalet

Enligt Januariavtalet ska ett nytt system inrättas för genomförandet av arbetsmarknadspolitiken. Fristående aktörer ska matcha och rusta arbetssökande utifrån Lagen om valfrihet (LOV). Arbetsförmedlingen ska fortsättningsvis stå för kontroll av arbetssökande och fristående aktörer, arbetsmarknadspolitisk bedömning, digital infrastruktur samt statistik och analys. Förändringen ska vara fullt genomförd 2021.⁹ Arbetsförmedlingen har också fått ett uppdrag att analysera förutsättningarna för reformen och genomföra vissa förberedelser.¹⁰

Den 2 maj fattade regeringen beslut om ändringar i Arbetsförmedlingens regleringsbrev. Med det förtydligades att myndigheten ska värna ändamålsenliga samverkansstrukturer med kommunerna kopplat till sitt arbete för att de som står långt från arbetsmarknaden ska övergå till arbete och studier.¹¹ Den 9 maj fick Arbetsförmedlingen i uppdrag att förbereda för myndighetens reformering och ta fram underlag till regeringen. Uppdraget ska redovisas senast 1 november 2019.¹²

Kommunernas arbetsmarknadsinsatser

Redan idag genomför kommunerna arbetsmarknadsinsatser omfattar omkring 5 000 anställda, 100 000 individer till en kostnad av 5 miljarder kronor årligen.¹³ Till det kan läggas att kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd 2017 var 10,7 miljarder kronor, och att 54 procent av de som mottog bistånd hade arbetslösrelaterade försörjningshinder som huvudsaklig orsak.¹⁴

⁷ Arbetsförmedlingen (2019-03-28). *Arbetsförmedlingens framtida kontorsnät*.

⁸ SKL (2018). *Kartläggning av Arbetsförmedlingens kontor och bemanning i kommunerna*.

⁹ "Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna" 2019-01-11.

¹⁰ A2019/00923/A Uppdrag att förbereda för och bistå med att analysera vissa förutsättningar inför reformeringen av Arbetsförmedlingen. 2019-05-09.

¹¹ A2019/00875/A Ändring av regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Arbetsförmedlingen. 2019-05-02.

¹² A2019/00923/A Uppdrag att förbereda för och att bistå med att analysera vissa förutsättningar inför reformeringen av arbetsförmedlingen. 2019-05-09.

¹³ SKL (2018). *Kommunal arbetsmarknadsstatistik 2017*.

¹⁴ Socialstyrelsen (2018). *Statistik om ekonomiskt bistånd*. PM art nr: 2018-11-12 & Socialstyrelsen (2019). *Försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd 2017*. PM art nr: Art nr: 2019-2-5.

Kommunernas roll och förutsättningar inom området har i hög grad påverkats av prioriteringar inom den nationella arbetsmarknadspolitiken. Sedan 1980-talet har nästan samtliga kommuner utvecklat verksamheter för att stödja kommunmedborgarnas etablering. Bland kommunernas motiv finns att minska kostnaderna för ekonomiskt bistånd, att de statliga utbildnings- och sysselsättningsåtgärderna inte lyckas nå alla arbetssökande och inte bedöms ha tillräcklig effekt samt att det är en del av att säkra kommunens egen kompetensförsörjning.¹⁵

Ett långsiktigt arbete för stärkt samverkan

Arbetssökande som står långt ifrån arbetsmarknaden har ofta behov av stöd från flera olika samhällsaktörer som bidrar med insatser från sitt kompetensområde. De senaste åren har regeringen prioriterat samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna. Genom Delegationen för unga och nyanlända till arbete har arbetsmarknadspolitiken utvecklats. Som ett resultat har nästan samtliga kommuner skrivit överenskommelser med Arbetsförmedlingen om samverkan kring unga och många även om nyanlända. På många håll löper perioden för överenskommelsen ut närmaste året.¹⁶

SKL och Arbetsförmedlingen har också sedan 15 juni 2017 en överenskommelse om att stötta samverkan på lokal och regional nivå för att möta utmaningarna på arbetsmarknaden. Överenskommelsen ska stödja och vägleda utformningen av samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner. Särskilt viktiga områden som lyfts fram är frågor om kompetensförsörjning, lokal och regional utveckling samt insatser för personer med särskilda behov av stöd för att komma i arbete.¹⁷ Sedan juni 2016 finns en särskild viljeinriktning mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och SKL med syfte att säkerställa att individer med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom, och som även saknar sjukpenninggrundande inkomst får möjlighet till rehabilitering.¹⁸

Finsam är också en viktig struktur för att samverka kring individer med behov av stöd från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommuner och hälso- och sjukvård. Det finns 83 samordningsförbund spridda över nästan hela landet där 260 av 290 kommuner ingår i något förbund. Utvärderingen av förbundens

¹⁵ Sveriges Kommuner och Landsting (2017). *Kommunerna och arbetsmarknadspolitiken – en redogörelse för aktuell lagstiftning och samverkansformer*.

¹⁶ Delegationen för unga och nyanlända till arbete (2019). *Lägesrapport om samverkan 2018. Redovisad till Delegationen för unga och nyanlända till arbete den 21 februari 2019*.

¹⁷ Sveriges Kommuner och Landsting & Arbetsförmedlingen (2017-06-15). *Nationell överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Sverige Kommuner och Landsting*.

¹⁸ Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan & Sveriges Kommuner och Landsting (2016-06-14). *Viljeinriktning – samverkan kring personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst och har sin arbetsförmåga nedsatt på grund av sjukdom*.

verksamhet visar dock att de statliga aktörerna drar sig tillbaka på vissa håll och det finns behov av att säkra upp att denna samverkan fungerar väl.¹⁹

Arbetsmarknadspolitiken i ett bredare perspektiv

Individens etablering i arbetslivet är beroende av verksamheter och åtgärder som ligger utanför arbetsmarknadspolitiken – från grund och gymnasieskola, komvux, folkhögskolor, sociala insatser, rehabilitering, hälsa och sjukvård såväl som näringspolitik och samverkan med det civila samhället. Inom flera av dessa delar har kommuner och regioner en nyckelroll som påverkar och påverkas av vad som sker inom den nationella arbetsmarknadspolitiken.

Demografiska förändringar innebär allt större grupper som är behov av välfärdstjänster (barn, unga och äldre) kommande år och där den arbetsföra befolkningen inte alls växer i samma takt. Kommuner och regioner, såväl som näringslivet har i spåren av det stora kompetensförsörjningsutmaningar. Vi ser också hur konjunkturen mattas av. Detta sammantaget gör att kommuner och regioner också ställs inför en besvärlig ekonomisk situation kommande år.²⁰ Detta gör det än viktigare att Sverige har en väl fungerande statlig arbetsmarknadspolitik som samspelar med andra politikområden och stöttar kommunal och regional utveckling. Om den inte fungerar får det konsekvenser för enskilda arbets sökande, men även för leverans av välfärdstjänster inom andra områden. Om gruppen som behöver ekonomiskt bistånd ökar innebär det att kommunerna behöver omfördela eller minska resurser som kunde gått till andra delar av välfärden.

¹⁹ Inspektionen för socialförsäkringen (2019). *Samordningsförbundens organisering och verksamhet. En granskning av förbund för finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser.*

²⁰ Sveriges Kommuner och Landsting (2019). *Ekonomirapporten, maj 2019. Om kommunernas och regionernas ekonomi.*

Kommunernas perspektiv på arbetsmarknadspolitikens förändring

Under våren 2019 har SKL fört dialog med regeringen och Arbetsförmedlingen kring arbetsmarknadspolitikens förändringar på kort och lång sikt. Dialogen med kommuner och regioner har skett på flera sätt som genom nätverksträffar och veckovisa lägesbeskrivningar från SKL. Vi har även svarat på några skrivelser som ställts till regeringen, Arbetsförmedlingen och SKL.²¹ Enkätundersökningen understryker och förtydligar flera av de synpunkter som framkommit i denna dialog.

Undersökningens genomförande

Enkäten skickades ut till cheferna för kommunernas arbetsmarknadsverksamheter april–maj 2019. Utskicket gjordes efter det att Arbetsförmedlingen kommunicerat på vilka orter de planerade att avveckla kontor. Enkäten besvarades av 236 kommuner vilket innebär en svarsfrekvens på 81 procent. Bortfallsanalysen visar en god svarsfrekvens över landet.

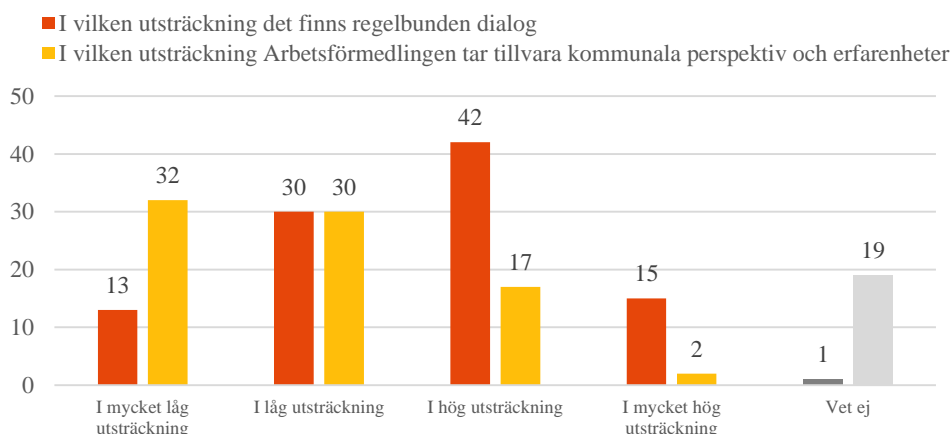
Redan 1–9 april 2019 ställdes tre frågor till cheferna för kommunernas arbetsmarknadsenheter som besvarades av 166 kommuner. Frågorna rörde förmedlingspersonal i kommunala lokaler, kommunala möjligheter att utföra statliga arbetsmarknadsåtgärder samt viktiga områden att prioritera för förmedlingen framöver.

Kommunernas erfarenheter tas inte tillvara i reformarbetet

Drygt hälften av kommunerna (57 procent) uppger att det lokalt finns en regelbunden dialog med Arbetsförmedlingen i det förändringsarbete som nu pågår medan 43 procent uppger att en sådan saknas. Däremot är det mindre än en femtedel (19 procent) som uppger att Arbetsförmedlingen tar tillvara kommunala perspektiv och erfarenheter i processen (figur 1).

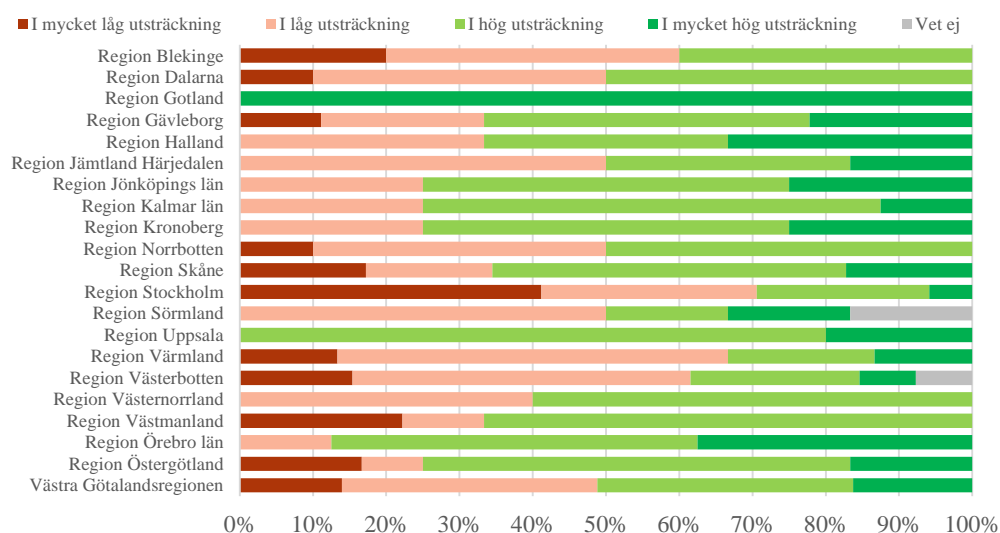
²¹ Region Västernorrland, Sundsvalls kommun, Ånge Kommun, Timrå kommun, Härnösands kommun, Kramfors kommun, Sollefteå kommun, Örnsköldsviks kommun (2019-02-26). *Arbetsförmedlingens lokala närvaro i Västernorrland*, Kommunförbundet Skåne (2019-04-12). *Skrivelse angående konsekvenser för de skånska kommunerna i och med Arbetsförmedlingens förändring av verksamheten* och Västerviks kommun (2019-03-12). *Arbetsförmedlingens lokala närvaro i Västerviks kommun*.

Figur 1. Dialog mellan kommunen och Arbetsförmedlingen lokalt i det förändringsarbete som nu pågår, procent

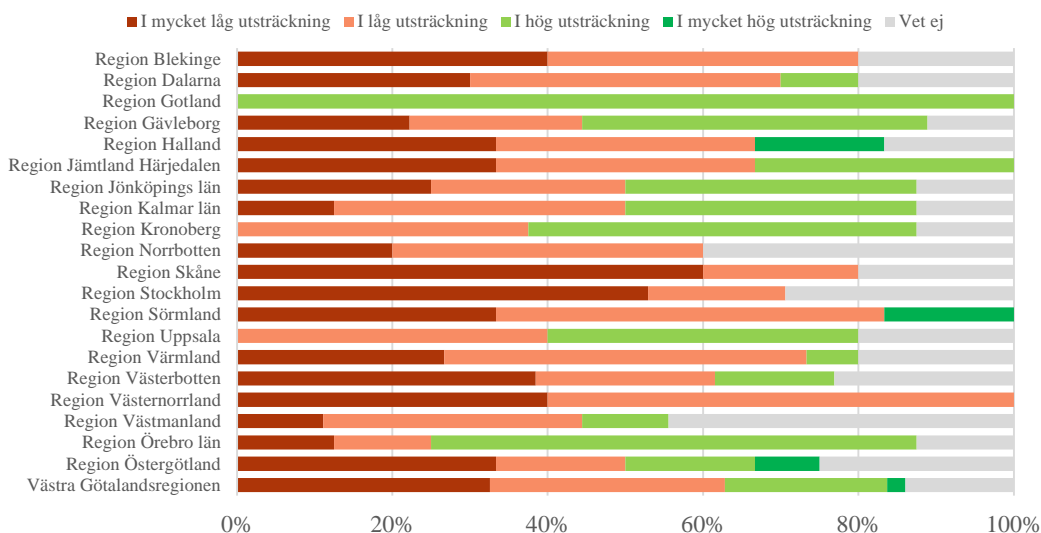

Det finns också betydande skillnader i vilken utsträckning det finns en regelbunden dialog där Arbetsförmedlingen också är tar tillvara kommunala perspektiv och erfarenheter (figur 1a och 1b). Bland annat i Stockholm, Värmland, Västerbotten och Blekinge saknas regelbunden dialog. På flera håll i landet är uppfattar kommuner inte att Arbetsförmedlingen tar tillvara kommunala erfarenheter, eller är osäkra om så sker, som i Västernorrland, Sörmland, Skåne, Blekinge, Dalarna, Stockholm och Västerbotten.

Figur 1a. I vilken utsträckning det finns en regelbunden dialog mellan Arbetsförmedlingen lokalt i det förändringsarbete som nu pågår, per region procent

Figur 1b. I vilken utsträckning Arbetsförmedlingen tar tillvara kommunala perspektiv och erfarenheter i det förändringsarbete som nu pågår, per region procent

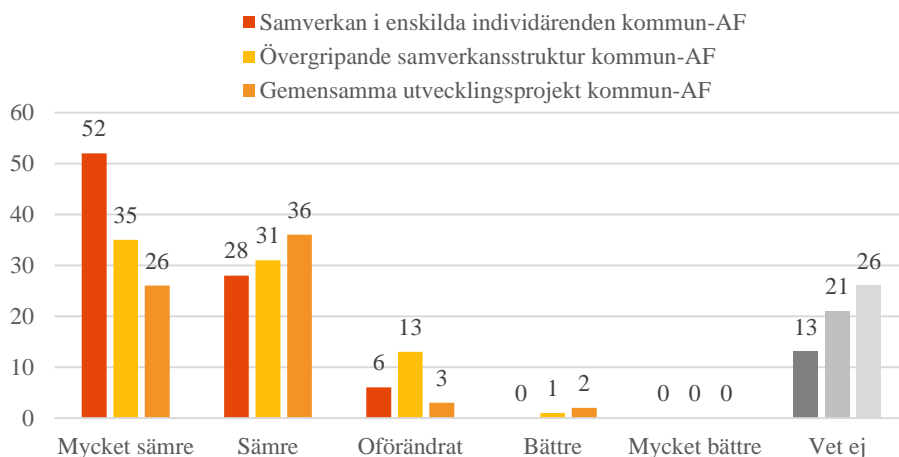

Försämrade samverkan kring individen och hotade samverkansstrukturer

En struktur för samverkan, exempelvis genom överenskommelser och avtal, är viktig för att säkra ett bra stöd i de enskilda individärendena och långsiktiga förutsättningar för arbetet. För att utveckla arbetet och den nationella arbetsmarknadspolitiken bedrivs ofta projekt med stöd av Europeiska socialfonden där kommuner och Arbetsförmedlingen är de största enskilda projektägarna och medfinansiärerna.

Individer med komplexa behov behöver ofta insatser från flera aktörer för att de ska närma sig ett arbete. Hela 80 procent av kommunerna uppger att samverkan med Arbetsförmedlingen i enskilda individärenden kommer bli sämre eller mycket sämre 2019–2020 i spåren av myndighetens förändringar (figur 2). Bland övriga var många osäkra och ingen uppgav att den kommer bli bättre.

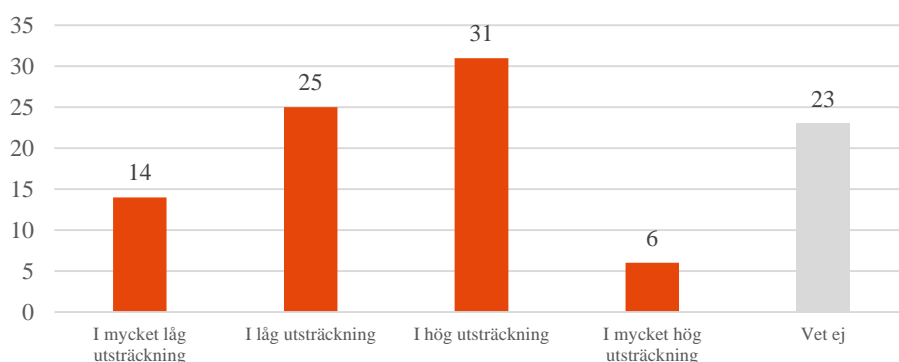
Figur 2. Vad Arbetsförmedlingens neddragningar i personal och avveckling av omkring 130 kontor kommer innebära för kommunen 2019–2020, procent

Även den övergripande strukturen för samverkan med Arbetsförmedlingen och samverkan i gemensamma utvecklingsprojekt såsom ESF bedöms bli sämre eller mycket sämre (66 respektive 62 procent). För dessa områden är det dock fler som är osäkra på hur kommunen påverkas de närmaste åren.

Endast 37 procent av kommunerna uppger att det i hög eller mycket hög utsträckning finns en övergripande struktur för samverkan mellan kommunala verksamheter och Arbetsförmedlingen som kommer att fortlöpa de närmaste åren (figur 3).

Figur 3. Det finns en övergripande struktur för samverkan mellan kommunala verksamheter och Arbetsförmedlingen som kommer att fortlöpa de närmaste åren, procent

Det finns sedan tidigare flera signaler på att befintliga samverkansstrukturer kring arbetslösa är hotade och behöver värnas. Sedan 2004 kan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommuner och landsting/regioner bilda samordningsförbund för att finansiera insatser för personer som behöver stöd från flera aktörer. Inspektionen för socialförsäkringen har nyligen konstaterat att Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans vilja och förmåga

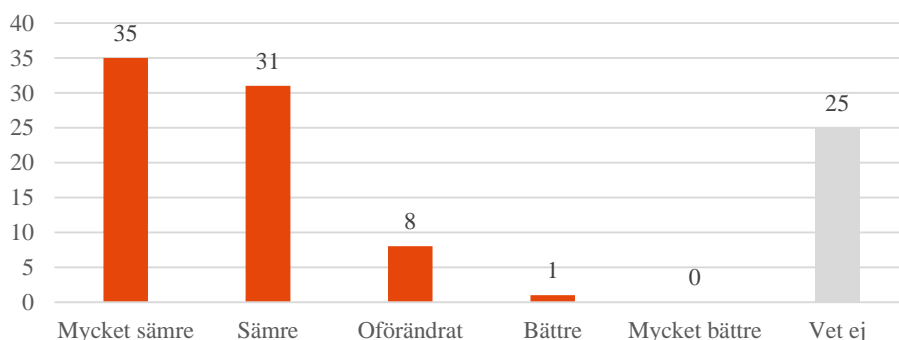
att delta i detta har minskat senaste tiden vilket hotar förbundens legitimitet och effektivitet. Inspektionen anser att det därför finns skäl för regeringen att se över hur samverkansuppdraget är formulerat i myndigheternas instruktioner.²²

Delegationen för unga och nyanlända till arbete (DUA) genomför årliga undersökningar som visar att andelen kommuner med mycket omfattande/omfattande samverkan med Arbetsförmedlingen kring unga sjunkit från 75 till 60 procent från 2016 till 2018. Vidare att andelen kommuner som uppger att de har samlokalisering med Arbetsförmedling för hela eller delar av verksamheten har sjunkit från 52 till 38 procent mellan 2017 och 2018.²³

Genomförande av etableringsprogrammet försämras

Två tredjedelar av kommunerna (66 procent) uppger att genomförandet av etableringsprogrammet för nyanlända kommer att försämras i den egna kommunen närmaste åren. Samtidigt uppger 25 procent en osäkerhet inför framtiden (figur 4).

Figur 4. Hur genomförandet av etableringsprogrammet för nyanlända påverkas i egna kommunen 2019–2020 mot bakgrund av Arbetsförmedlingens neddragningar i personal och avveckling av omkring 130 kontor, procent

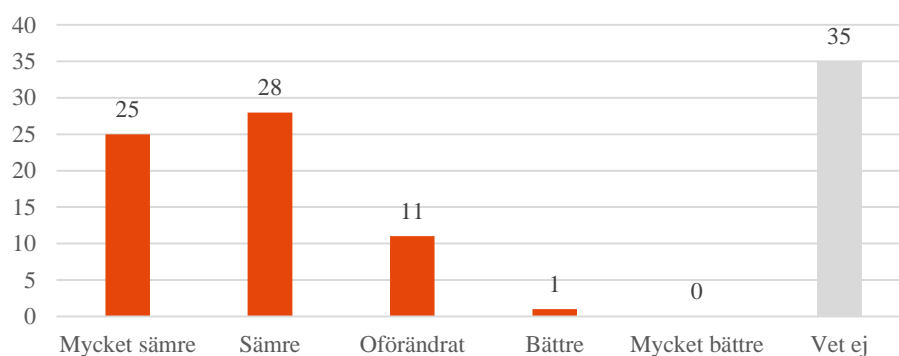
Kompetensförsörjning till lokala arbetsgivare hotad

Både offentliga och privata arbetsgivare står inför stora kompetensförsörjningsutmaningar de närmaste åren. Drygt hälften av kommunerna gör bedömningen att stödet till lokala arbetsgivare kommer att försämras 2019–2020 (figur 5). Utöver dem signalerar många en osäkerhet kring hur denna del av förmedlingens uppdrag kommer se ut framöver.

²² Inspektionen för socialförsäkringen. (2019:1). *Samordningsförbundens organisering och verksamhet – en granskning av förbund för finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser*.

²³ Kansliet för delegationen för unga och nyanlända till arbete (2019). *Lägesrapport om samverkan 2018. Redovisad till Delegationen för unga och nyanlända till arbete 21 februari 2019*.

Figur 5. Hur stöd i kompetensförsörjning till lokala arbetsgivare påverkas i egna kommunen 2019–2020 mot bakgrund av Arbetsförmedlingens neddragningar i personal och avveckling av omkring 130 kontor, procent

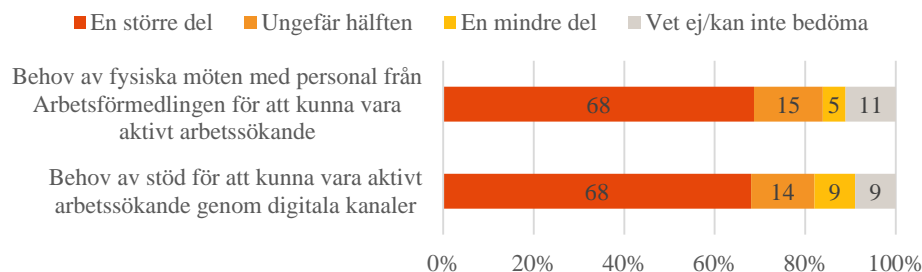

Fortsatt stora behov av fysiska möten och att tillgängliggöra det digitala mötet med Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingens digitaliseringsstrategi är en viktig del av reformeringen av myndigheten. Resultaten pekar på att det finns ett fortsatt stort behov av fysiska möten bland många arbetssökande, men också att det digitala mötet med myndigheten behöver tillgängliggöras bättre än idag.

En övervägande majoritet av kommunerna anser att arbetssökande har behov av fysiska möten med personal från Arbetsförmedlingen för att kunna vara aktivt arbetssökande. 68 procent anser att de flesta arbetssökande har det och 15 procent av kommunerna att hälften har det. Endast 5 procent av kommunerna anser att en mindre andel av de arbetssökande de möter har sådana behov och 11 procent är osäkra. Liknande mönster gäller för behov av stöd för att kunna vara aktivt arbetssökande genom digitala kanaler. (figur 6).

Figur 6. Hur stor andel av de individer kommunen kommer i kontakt med som har behov av stöd för att vara aktivt arbetssökande, procent av kommunerna

Arbetsförmedlingens minskade lokala närvaro

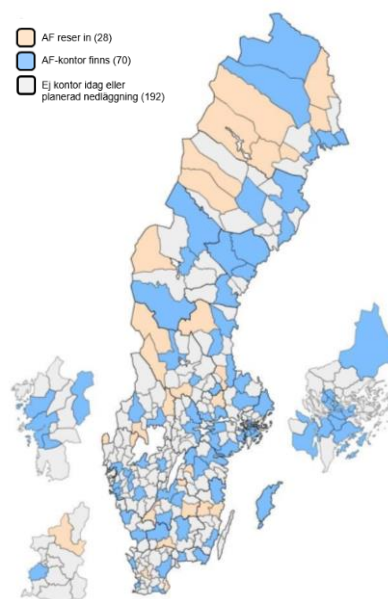
Ett kontinuerligt och nära stöd är viktigt särskilt för individer med omfattande behov för att de ska närma sig arbetsmarknaden. Under våren 2019 har Arbetsförmedlingens minskade lokala närvaro uppmärksammats med fokus ett mer centraliserat framtida kontorsnät.

Enligt Arbetsförmedlingens förslag på nytt kontorsnät kommer myndigheten att ha kvar kontor i ett sjuttioal kommuner (figur 7).

Enligt enkäten är service i kommunens lokaler en väg framåt på vissa håll medan andra är osäkra på hur närvaron kommer att se ut (figur 8).

Länsstyrelserna har fått i uppdrag att kartlägga den statliga närvaron och servicen i länen. De ska bland annat redovisa i vilken utsträckning statliga myndigheter 2014–2018 samrått med bland annat kommuner och landsting när verksamhetsminskningar har övervägts och hur länsstyrelserna löpande kan följa upp och redovisa statlig närvaro. Det förstnämnda ska redovisas senast 31 maj och det sistnämnda 15 augusti 2019.²⁴

Figur 7. Arbetsförmedlingens framtida kontorsnät

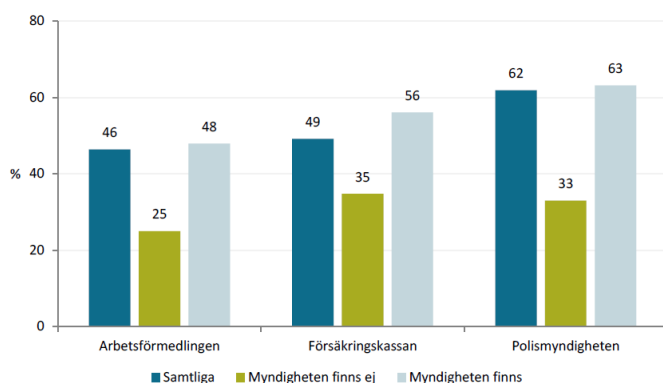
Figur 8. Kommer er kommun att ha kvar ett Arbetsförmedlingskontor efter den neddragning som nu sker?, flera svar kunde anges, procent

²⁴ Fi2019/01078/SFÖ Uppdrag att kartlägga statlig närvaro och service i länen.

Statskontoret redovisade ett delvis liknande uppdrag om statliga myndigheters lokalisering 2016.²⁵ Denna visade bland annat medborgarens nöjdhet är nästan dubbelt så hög om myndigheten finns på plats i kommunen (figur 9). Detta var av något större betydelse i landsbygdsområden jämfört med storstadsområden.

Figur 9. Andel mycket eller ganska nöjda med tillgängligheten efter om myndigheten finns i kommunen de bor i eller ej, procent

Källa: Statskontoret (2016). *Statliga myndigheters lokalisering – ett samlat underlag*.

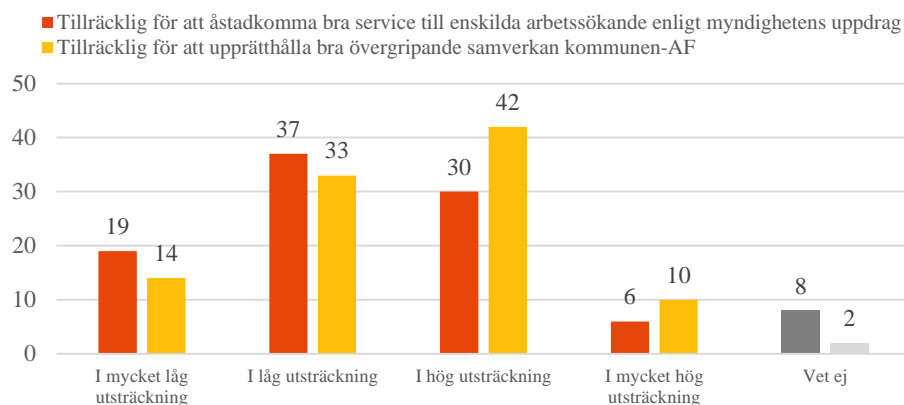
Myndigheters närvaro i kommunen innebär också att fler ärenden hanteras via personliga besök jämfört med om det saknas. Utrikes födda och personer med kortare utbildning sköter oftare ärenden genom personliga besök hos myndigheter enligt rapporten. Viktiga områden för medborgarna i kontakt med statliga myndigheter var snabbt svar vid telefonkontakt, snabb handläggning, väl utvecklade e-tjänster och handläggares lokala kännedom vid sidan av möjlighet att besöka myndigheten. Sedan undersökningen genomfördes har gruppen med stora behov vuxit hos Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingens personella närvaro bedöms redan för liten i hälften av kommunerna för att fullgöra uppdraget

Redan idag bedömer 56 procent av kommunerna att Arbetsförmedlingens närvaro i lokalt inte är tillräcklig för att åstadkomma bra service till enskilda arbetssökande enligt myndighetens uppdrag (figur 10). Nästan hälften (47 procent) uppger att den personella närvaron inte är tillräcklig för att säkra god samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen.

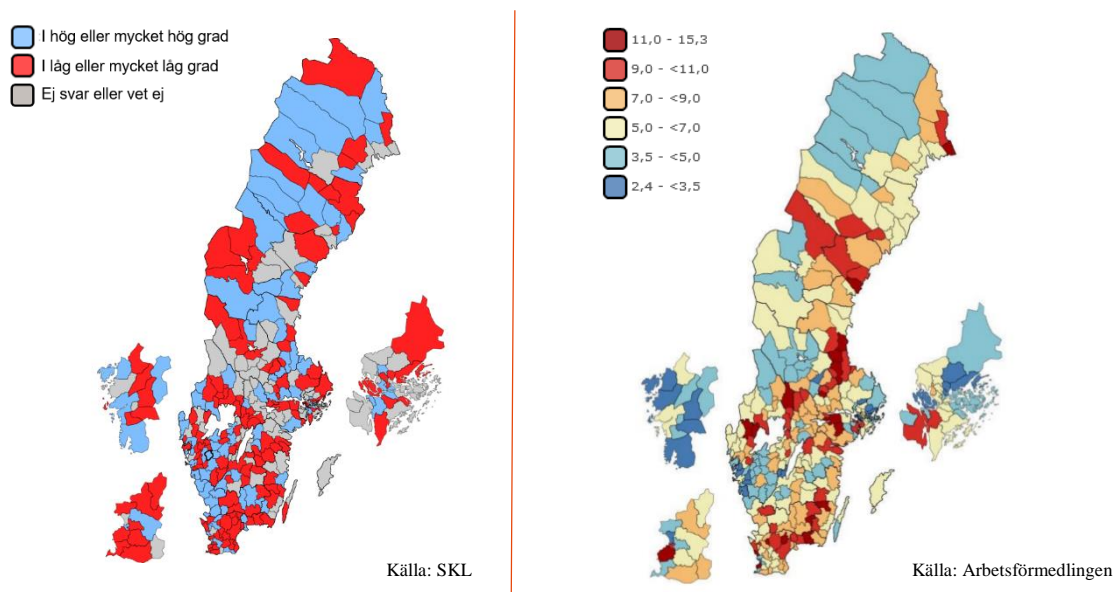
²⁵ Statskontoret (2016). *Statliga myndigheters lokalisering – ett samlat underlag*.

Figur 10. I vilken utsträckning Arbetsförmedlingens personella närvaro idag är tillräcklig

På vissa håll i landet sammanfaller hög arbetslöshet med att kommunerna bedömer att Arbetsförmedlingens personella närvaro inte är tillräcklig (figur 11). Detta gäller exempelvis i östra Skåne och Kronoberg.

Figur 11. I vilken utsträckning Arbetsförmedlingens personella närvaro idag är tillräcklig och Arbetslöshetsnivå per kommun per februari 2019

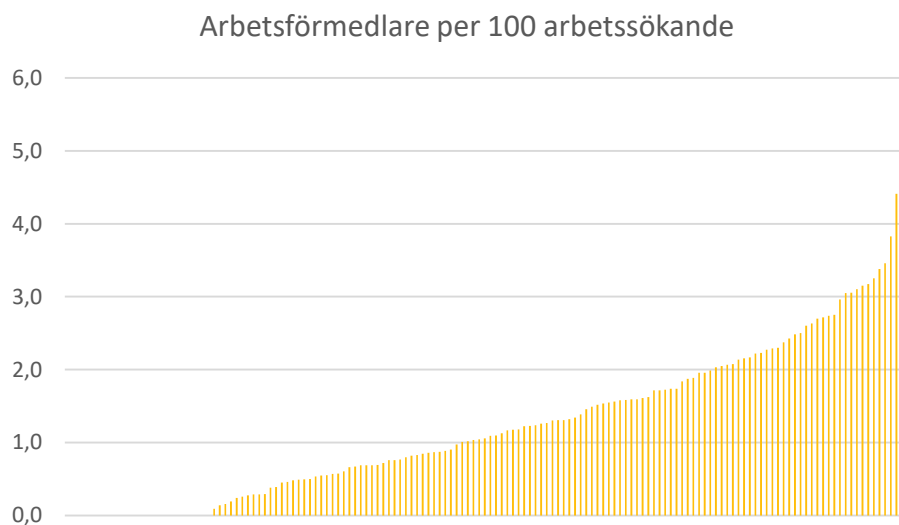

En del kommuner har signalerat till SKL att det är en stor personalomsättning på Arbetsförmedlingen lokalt. I en del fall har många redan slutat och det kan vara svårt att få tag på personal för beslut och samverkan i enskilda individärenden såväl som samverkan på organisatorisk nivå. Tidigare erfarenheter visar att personaltäthet är en faktor som har betydelse för det stöd som ges till arbetssökande, och det är också viktigt för att upprätthålla ett bra stöd till arbetsgivare.

Det saknas i skrivande stund en bild av Arbetsförmedlingens personella närvaro runtom i landet. SKL får signaler från kommunerna att personalomsättningen är omfattande i på vissa kontor.

I enkäten efterfrågades en uppskattning om ungefär hur många anställda Arbetsförmedlingen hade som mötte arbetssökande och nyanlända fysiskt i kommunen. Sammanställningen bygger på svar från 150 kommuner. Denna förenklade analys indikerar omkring 1,03 handläggare per 100 arbetssökande (figur 12). I några få kommuner bedöms det finnas 5 handläggare, i andra mindre än 0,5 handläggare per 100 arbetssökande. Det sistnämnda innebär att en anställd har 200 eller fler ärenden att hantera. I en del kommuner beskrivs handläggare saknas helt. Eftersom beräkningarna bygger på uppskattningar bör de tolkas med försiktighet. Däremot aktualiserar den betydande spridningen frågor om likvärdighet och kvalitet över landet, och Arbetsförmedlingens personella närvaro och handläggartäthet i relation till arbetssökandes och arbetsgivares behov behöver följas upp mer noggrant framöver.

Figur 12. Uppskattningsvis hur många anställda har Arbetsförmedlingen som möter arbetssökande och nyanlända på plats fysiskt i er kommun i relation till antalet arbetssökande inskrivna på Arbetsförmedlingen mars 2019.

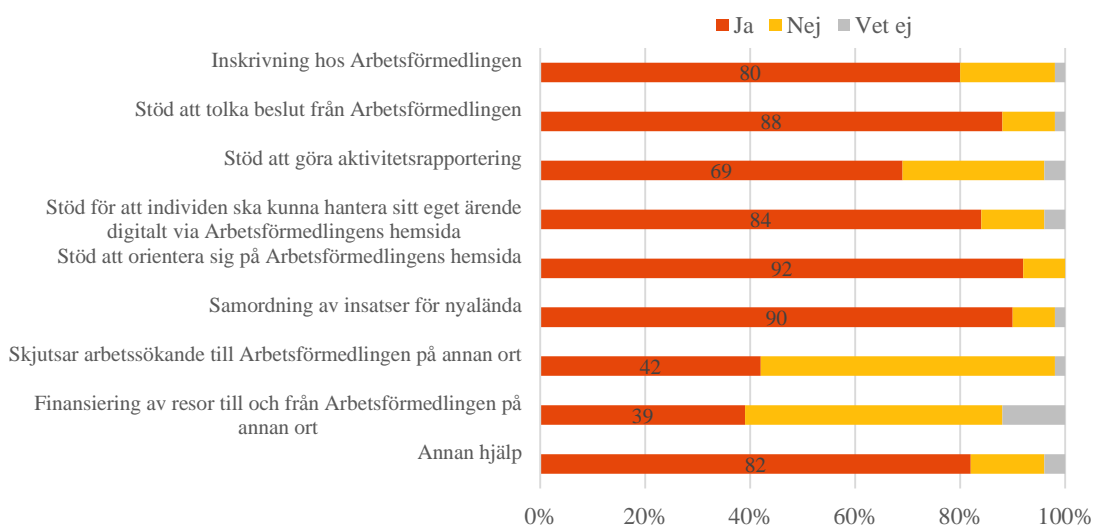
Kommuner utan Arbetsförmedlingskontor ger individerna stöd som ligger inom myndighetens uppdrag

Fördjupande frågor ställdes till kommuner som redan idag saknar ett Arbetsförmedlingskontor. Resultaten som bygger på svar från ett femtiotal kommuner visar att de stöttar arbetssökande med en rad insatser som ligger inom Arbetsförmedlingens uppdrag.

Det är vanligt att kommunerna stödjer individer att skriva in sig hos, och tolka beslut från Arbetsförmedlingen och många ger stöd att göra aktivitetsrapportering (figur 13). Det är särskilt vanligt att ge stöd för att hantera sitt ärende digitalt via myndighetens hemsida. Detta visar på att det är flera centrala delar kopplade till Arbetsförmedlingens myndighetsutövning där kommunerna går in när Arbetsförmedlingen inte finns närvarande.

En del kommuner finansierar individens resor eller skjutsar till och från Arbetsförmedlingen på annan ort. Hela 90 procent av de som saknar ett kontor uppger att de samordnar insatser för nyanlända.

Figur 13. Vilket stöd kommunen ger arbetssökande där det saknas Arbetsförmedlingskontor, procent

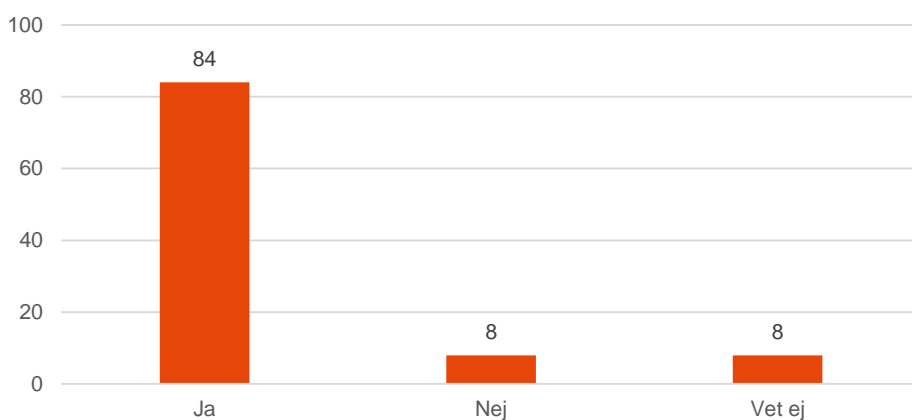

De kommuner som lyfter fram även andra former av hjälp nämns bland annat kontakter med andra myndigheter och att vara språkstöd och att översätta brev från myndigheter. Några nämner stödsamtal, coachning, praktikplatser samt framtagande av arbetsförmågebedömningar som underlag till beslut från Försäkringskassan.

Intresse av arbetsförmedlingspersonal i kommunala lokaler för att bibehålla närvaro

Hela 84 procent av kommunerna anser att Arbetsförmedlingens personal bör kunna vara närvarande i kommunens lokaler för att bevara Arbetsförmedlingens lokala närvaro medan 8 procent svarar vet ej respektive nej (figur 14).²⁶ En del av de som svarar nej kommer fortsättningsvis också att ha Arbetsförmedlingskontor i sin kommun.

Figur 14. Arbetsförmedlingspersonal bör kunna vara i kommunens lokaler för att bevara lokal närvaro, procent

I anslutning till denna fråga ser många det som avgörande att Arbetsförmedlingen fortsätter att verka i deras kommun och samverkan lyfts fram som central. Det finns en betydande oro att en övervältring av arbetsuppgifter och kostnader. Flera lyfter fram att de är samlokaliserade med Arbetsförmedlingen och hur detta utvecklats samverkan i positiv riktning. Samtidigt förs flera utmaningar fram. Inte minst lyfts frågor om finansiering av lokaler och kontorsplatser, samt att det i en del fall redan är platsbrist. Ett fåtal kommuner menar att det är i nuläget lite oklart om det finns ett behov av att ha Arbetsförmedlingen på plats. Skillnaderna beror på om kommunerna får ett utökad uppdrag och vilken roll Arbetsförmedlingen kommer att ha i framtiden.

Omläggningen får stora konsekvenser för kommunerna

Insatser för individer som står långt från arbetsmarknaden förändras ofta. Detta får stora konsekvenser för individerna själva, men också kommunerna i form av osäkra planeringsförutsättningar och ofta begränsad tid att utveckla en insats och arbetet kring den i relation till allt annat som görs för individen. SKL har under våren fått många signaler om övervältring av kostnader för insatser till arbetslösa från stat till kommunerna. Det återstår att se i vilken omfattning detta kommer att ske och inom vilka verksamhetsdelar.

²⁶ Detta motsvarar 137, 13 respektive 13 kommuner.

Hela 97 procent av kommunerna uppger att Arbetsförmedlingens stopp av nya beslut om extratjänster uppger att detta har påverkat kommunens arbete kring arbetslösa. Bland fritextsvaren lyfter många fram att insatsen inneburit ökade möjligheter att få in en fot på arbetsmarknaden för individer som av olika skäl står längre från arbetsmarknaden. Extratjänsterna har varit en pusselbit i etableringen, bl.a. genom att kunna lära sig svenska språket på en arbetsplats i kombination med studier, men också för att stärka kompetensförsörjningen i olika verksamheter. Motivationen till att studera och arbeta har stärkts. En stor del uttrycker oro för att kostnaderna för ekonomiskt bistånd kommer att öka och att etableringsprocessen stannar av för individerna. Några citat kan lyftas fram.

”Vi har använt Extratjänster som en viktig del i en kedja av insatser som ska ge individen varaktig förankring på arbetsmarknaden.”

”Vi har byggt upp ett välfungerande kontaktnät, utbildat handledare och fått ingångar för individer som stått långt ifrån arbetsmarknaden. Kompetensförsörjningen fördröjs och möjligheten att komma in på arbetsmarknaden försämras för denna målgrupp.”

”Extratjänster fungerade som ett utmärkt sätt att ge framförallt nyanlända med svag utbildningsbakgrund en första skyddad introduktion på den svenska arbetsmarknaden. Då man kunde kombinera dem med andra utbildningsinsatser var det ett väl fungerande instrument både som en introduktion på arbetsmarknaden på ett tryggt sätt men också som hjälpte till att höja servicenivån på många verksamheter.”

”Eftersom vi räknat med att varje person med extratjänst skulle kunna ha sin anställning åtminstone 2 år, så har avbrottet inneburit att många med extratjänst blivit besvikna och oroliga”

”Indragning av extratjänster sammanfaller en tuff kommunal ekonomi och förvaltningarna har svårt att prioritera arbetsmarknadspolitiska anställningar när man står i begrepp att effektivisera.”

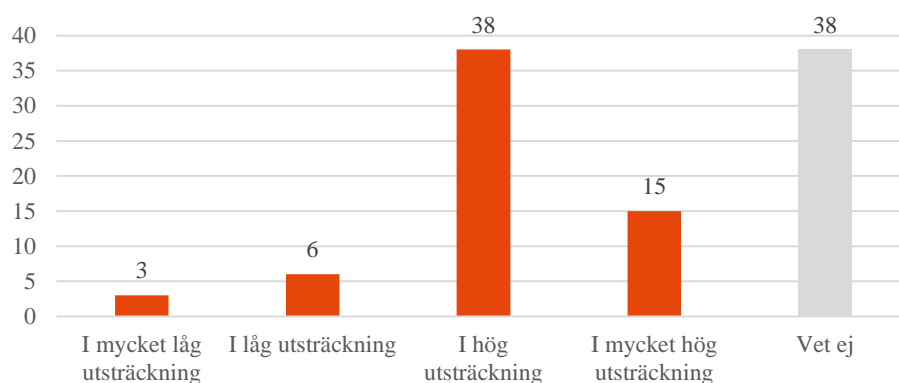
”Det har varit en mycket bra åtgärd för den målgrupp som står utanför arbetsmarknaden och som vi arbetar aktivt med för att finna alternativa yrkesområden. Det påverkar mycket negativt ekonomiskt för både verksamhet, förvaltning och individen. Fanns uppgjord planering kring hur individen skulle kunna kompetensutvecklas för en fast förankring på arbetsmarknaden.”

SKL har tidigare konstaterat att arbetet med extratjänster tog fart och hittade sina former framåt hösten 2018 och med goda erfarenheter bland annat för nyanlända.²⁷

²⁷ Sveriges Kommuner och Landsting (2018). *Extratjänster i kommuner och landsting. Lägesbild och utvecklingsmöjligheter 2018.*

Drygt hälften av kommunerna (53 procent) uppger att kostnaderna för ekonomiskt bistånd kommer öka i hög eller mycket hög utsträckning med anledning av Arbetsförmedlingens omstrukturering medan 38 procent svarar vet ej (figur 15).

Figur 15. I vilken utsträckning kommer kostnaderna för ekonomiskt bistånd att öka i er kommun 2019–2020 med anledning av Arbetsförmedlingens omstrukturering, procent

Av de som svarat på enkäten uppger 44 procent att de kommer att göra uppföljningar av konsekvenser av arbetsmarknadspolitikens omläggning 2019. Bland det som kommer följas nämns:

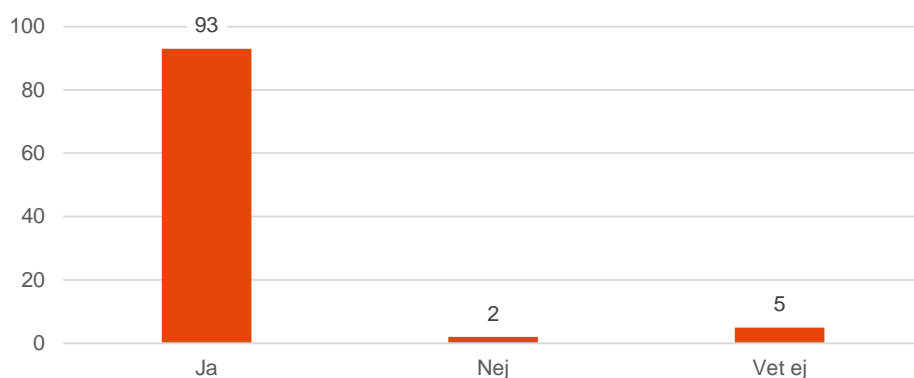
- Försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd.
- Samverkan med Arbetsförmedlingen framförallt kring enskilda individer, men också strukturer för samverkan.
- Resultat och volymer gällande exempelvis arbetslösa i kommunen, ekonomiskt bistånd, extratjänster och etablering.
- Åtgärder kopplade till individer längst ifrån arbetsmarknaden, ofta kopplat till etableringen för nyanlända. Flera lyfter en rädsla för att dessa individer inte kommer att fångas upp av de nya fristående aktörerna och kommer att följa upp detta.
- Omorganiseringar av egen verksamhet till följd av Arbetsförmedlingens omläggning.
- Belastningar på kommunal verksamhet utöver arbetsmarknadsverksamheten.
- Tillströmning till kommunens arbetsmarknadsenhet från Arbetsförmedlingen.

Många kommuner nämner också att de för regelbundna samtal med politiken och andra förvaltningar just om dessa frågor. Vissa kommuner har också tillsatt nya samverkansformer för att kunna följa upp och prata om dessa frågor internt.

Kommuner önskar utföra statliga arbetsmarknadsinsatser

Hela 93 procent av kommunerna (154 av de 165 som besvarade frågan) ser det som önskvärt att kommunen får utföra arbetsmarknadsinsatser på uppdrag av och med finansiering från staten. Två procent svarade nej på frågan, alltså endast tre kommuner medan övriga var osäkra (figur 16).

Figur 16. Det är önskvärt att kommunen får utföra arbetsmarknadsinsatser på uppdrag av staten, procent

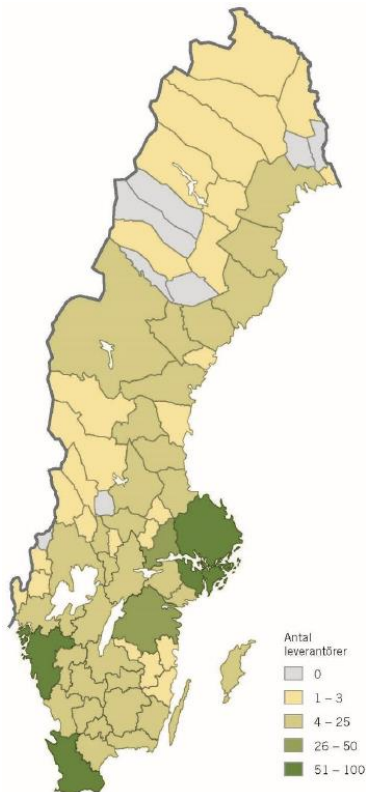

Många lyfter fram möjligheten med att vara utförare av statliga arbetsmarknadsinsatser. Flera betonar att de fristående aktörer som ska etablera sig på marknaden inte kommer ta hänsyn till arbetslösa som kommunerna redan arbetar nära – de längst ifrån arbetsmarknaden. En del kommuner lyfte också fram att de själva i dag ger dessa grupper ett bättre stöd än vad de får av Arbetsförmedlingen. En del konstaterar att de redan idag egentligen utför delar av Arbetsförmedlingens arbete men att ekonomisk kompensation för detta är nödvändig.

I många kommuner saknas LOV-aktörer som kan träda in som utförare åt Arbetsförmedlingen

Enligt Januariavtalet ska fristående aktörer kunna utföra insatser på uppdrag från Arbetsförmedlingen genom LOV. I dagsläget uppger 54 procent av kommunerna att det saknas fristående aktörer på plats i deras närområde som kan träda in som utförare åt Arbetsförmedlingen, medan 29 procent är osäkra och 17 procent uppger att detta finns på plats.

Figur 17. Leverantörer av stöd och matchning per leveransområde 2017

Källa: SOU 2019:3. *Effektivt, tydligt och träffsäkert – det statliga åtagandet för framtidens arbetsmarknad*, s. 691.

Erfarenhet visar att den lokala närvaron bland fristående aktörer kan bli en utmaning precis Arbetsförmedlingens närvaro.

Arbetsmarknadsutredningen har konstaterat att flera arbetsmarknadstjänster inom arbetsmarknadspolitiken redan utförs i extern regi. Kostnaden för detta uppgick till 5,8 miljarder kronor 2017 vilket motsvarade 57 procent av Arbetsförmedlingens verksamhetskostnader. Utredningen konstaterar att det finns en betydande marknadskoncentration där 15 aktörer står för omkring 70 procent av den totala ersättningen.

Under 2017 använde Arbetsförmedlingen LOV för tjänsten stöd och matchning, medan andra tjänster anskaffades genom andra förfaranden. På flera håll saknas utförande aktörer eller har endast ett fåtal vilket inte ger en faktisk valfrihet för individerna, medan det går att se tendenser till överetablering i storstäderna (figur 17).²⁸

Under första halvåret 2019 har det också kommit flera signaler om att fristående aktörer till Arbetsförmedlingen, såsom Lernia drar sig tillbaka och minskar sin verksamhet.²⁹ Det finns också exempel på aktörer inom utbildningsområdet som lämnar kommuner utifrån att de anser att skolpengen är för låg för att bedriva förskolor.³⁰

Kommunerna önskar att Arbetsförmedlingen prioriterar stöd till enskilda och samverkan i fortsatt arbete

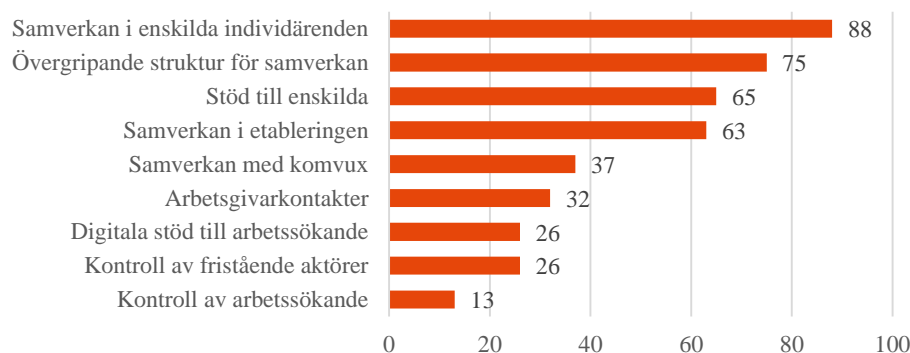
Kommunerna tillfrågades också om att välja de områden de ansåg att Arbetsförmedlingen borde prioritera i sitt fortsatta arbete. I detta finns många avvägningar att göra, men svaren ger en fingervisning av vilka delar kommunerna ser som särskilt viktiga. Precis som i övriga rapporten understryks vikten av att värna samverkan och stödet till enskilda (figur 18).

²⁸ SOU 2019:3 *Effektivt, tydligt och träffsäkert – det statliga åtagandet för framtidens arbetsmarknad*.

²⁹ Sveriges Television (20190515). *Arbetsförmedlingen om nedskärningarna – många är i en svår sats just nu*.

³⁰ Altinet (20190509). *Academedias lämnar kommuner med "för låg" förskolepeng*.

Figur 18. De viktigaste områdena för Arbetsförmedlingen att prioritera framöver, flera svar kunde anges, procent

Digitalt stöd till arbetssökande ser inte kommunerna som ett särskilt prioriterat område att fokusera på för Arbetsförmedlingen. Kanske kommer detta att öka med tanke på att Arbetsförmedlingen inte har kontor i samma utsträckning i kommunerna. Etableringen och samverkan med komvux kopplat till reguljär utbildning är också viktiga områden. De digitala tjänsterna ansågs inte lika högt prioriterade. Några kommuner menade att samverkan kring unga också bör vara ett prioriteringsområde.

I slutet av enkäten gavs möjlighet att lägga till ytterligare kommentarer kring hur den framtida arbetsmarknadspolitiken utformas och kommunernas roll i detta. Genom detta understryks en stark oro inför framtiden och att flera frågor lyfts som behöver besvaras framöver.

Samverkan och samarbete med Arbetsförmedlingen upplevs som hotat. Det finns en oro för vad som ska hända med de överenskommelser som ingåtts och som inom kort ska förnyas eller revideras. En del lyfter fram att det digitala mötet med Arbetsförmedlingen inte fungerar. Det stöd som individer behöver för att hantera digitala tjänster kommer att falla på kommunerna, och en del kommuner gör detta redan idag, utan finansiering.

Frågetecken reser kring vad som kommer att hända med extratjänsterna och i förlängningen etableringen. Extratjänsterna lyfts fram som viktiga för kommunerna och som en nyttig insats som kommer saknas.

Många, lyfter fram den egna kommunens förmåga som utförare av arbetsmarknadspolitiska insatser och en låg tilltro till de kommande fristående aktörernas kapacitet, särskilt att möta behoven från de som står längst ifrån arbetsmarknaden. Framförallt mindre kommuner nämner detta, där vissa också tror att det inte kommer bli några privata utförare alls i deras kommuner. En del lyfter också fram negativa erfarenheter från de reformer som gjordes i mitten av 2000-talet och införandet av jobblotsar.

”Arbetsförmedlingens neddragningar har redan fått konsekvenser i den kommunala verksamheten. Mer ansvar läggs på kommunerna eftersom

kontakterna med handläggarna glesas ut i snabb takt. Som en följd av detta söker sig även AFs kunder till oss men vi har inte mandatet.”

”Det är önskvärt att kommunen tillåts bli lovutförare åt arbetsförmedlingen. Vi har resurser, i form av bra verksamhet, kompetent personal och lokaler och kunskap kring lokala behov både vad gäller individernas behov och arbetslivets behov. Dessutom har vi ingett ekonomiskt vinstintresse och kan bli en långsiktig lösning.”

”Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen anser att det är otydligt vilka förväntningar och krav som kommer att ställas på kommunerna inom den framtida arbetsmarknadspolitiken. En aktiv samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunen kan ha stor betydelse för möjligheterna att matcha arbetssökande individer mot den lokala och regionala arbetsmarknadens behov.”

”Kommunerna behöver vara en aktör i arbetsmarknadspolitiken. Det finns så många vinster med att koppla samman arbetsmarknad med vuxenutbildning, försörjningsstöd och näringslivsservice som kommunerna ansvarar för. Det finns också en stor kunskap i kommunerna både om målgruppen och om den lokala arbetsmarknaden och goda kontakter med det lokala näringslivet.”

Som argument för kommunalt utförande är att de har ett bättre incitament att få ut folk i arbete, att de har ett arbetssätt som är mer långsiktigt och passar bättre för de individer som är längst ifrån arbetsmarknaden och redan ansvarar för flera insatser som är viktiga att samordna för individers etablering.

Kommunerna efterlyser att klargörande av den kommunala rollen i den framtida politiken. En stor del lyfter fram en vilja och kapacitet att ta ett större ansvar gällande arbetsmarknadspolitiska insatser, och vill gärna få den möjligheten. Det förutsatt att det medföljer finansiering från staten och i relation till det nya system som ska inrättas med fristående aktörer utifrån en LOV-modell.

Kommunala perspektiv på arbetsmarknadspolitikens omläggning

Redovisning av enkätundersökning maj 2019

Arbetsmarknaden befinner sig i en stark förändring våren 2019. Många av dagens arbetslösa står långt från arbete och behöver stöd från flera aktörer för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. I rapporten redovisas kommunernas perspektiv utifrån en enkätundersökning. Svaren visar att Arbetsförmedlingen har svårt att leverera i flera delar av sitt uppdrag vilket riskerar att drabba de med mer omfattande behov särskilt. Det innebär också en övervältring av arbetsuppgifter och kostnader från staten till kommunerna. Regeringen och Arbetsförmedlingen behöver säkra genomförandet av arbetsmarknadspolitikens åren 2019–2021 med ett gott stöd till arbetssökande och arbetsgivare i hela landet. Kommunernas och regionernas roll behöver tas tillvara och utvecklas i den nya arbetsmarknadspolitik som nu tas fram.

Upplysningar om innehållet
Namn oscar.svensson@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2019
ISBN/Beställningsnummer: 978-91-7585-728-2
Text: Oscar Svensson